

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2019-62-86-94>
УДК 159.923.2

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ СТУДЕНТСТВА»

©Бердо Р. С.

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Інформація про авторів:

Бердо Рімма Сергіївна: ORCID: 0000-0002-2477-1454; rimm199320@gmail.com; аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту; Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, вулиця Шевченка, 1, Кропивницький, Кіровоградська область, 25000, Україна.

Метою статті є уточнення, деталізація та теоретичне визначення сутнісних характеристик і механізмів самоідентифікації в студентів та його функцій у контексті реформування вищої освіти в Україні.

Найчастіше досліджуються соціологічні та психологічні позиції самоідентифікації студентства як одного з видів самопроцесів людини.

Самоідентифікація особистості вперше досліджується в часи постмодернізму. В зв'язку з гуманізацією освіти, підвищенням рівня акредитації та збільшенням автономії середньоспеціальних закладів освіти тематика формування самоідентифікації студентства є актуальною.

Проаналізовано поняття «ідентичність» як понятійного конструкту процесу самоідентифікації. Виявлено, що наслідком формування ідентичності в юнацькому віці є становлення самосвідомості особистості, продуктом розвитку якої є «Я-концепція». Окрім того, досліджено самість (унікальність особистості) як складника Я-концепції. Це дозволило зробити висновок, що самість є елементом формування внутрішнього становлення особистості та процесом становлення «Я».

Нами проаналізовано підходи до термінології поняття «самоідентифікація», в результаті чого вдалося розгрупувати погляди науковців за напрямками та відокремити сутнісні характеристики кожного підходу. Це дозволило виявити нечіткість поняття самоідентифікація. Внаслідок цього було сформовано функції самоідентифікації як частини педагогічного процесу. Окрім того, надано визначення поняття самоідентифікація студентства у новому ракурсі. Проведені дослідження дають можливість зробити висновок, що є необхідність дослідити формування самоідентифікації в студентів за допомогою інших учасників психолого-педагогічного процесу.

Ключові слова: самоідентифікація, студентство, студентоцентризм, самість, майбутній фахівець, самопроцеси.

Бердо Р. С. «Теоретические аспекты определения понятия «самоидентификация студенчества»

Целью статьи является уточнение, детализация и теоретическое определение существенных характеристик и механизмов самоидентификации у студентов и его функций в контексте реформирования высшего образования в Украине.

Чаще всего исследуются социологические и психологические позиции самоидентификации студенчества как одного из видов самопроцессов человека.

Самоидентификация личности впервые исследуется во времена постмодернизма. В связи с гуманизацией образования, повышением уровня аккредитации и увеличением автономии среднеспециальных учебных заведений тематика формирования самоидентификации студенчества является актуальной.

Проанализировано понятие «идентичность» как понятийного конструкта процесса самоидентификации. Обнаружено, что следствием формирования идентичности в юношеском возрасте является становление самосознания личности, продуктом развития которой является «Я-концепция». Кроме того, исследовано самость (уникальность личности) как составляющей Я-концепции. Это позволило сделать вывод, что самость является элементом формирования внутреннего становления личности и процессом становления «Я».

Нами проанализированы подходы к терминологии понятие «самоидентификация», в результате чего удалось разгруппировать взгляды ученых по направлениям и отделить существенные характеристики каждого подхода. Что позволило выявить нечеткость понятия самоидентификация. Вследствие этого, было сформировано функции самоидентификации как части педагогического процесса. Кроме того, дано определение понятия самоидентификация студенчества в новом ракурсе.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що існує необхідність дослідити формування самоідентифікації у студентів з допомогою інших учасників психолого-педагогічного процесу.

Ключеві слова: самоідентифікація, студентство, студентоцентризм, самість, майбутній спеціаліст, самопроцеси.

R. Berdo "Theoretical aspects of defining the concept of "students' self-identification".

The aim of the article is to clarify, specify and theoretically define the essential characteristics and means of students' self-identification and its functions in the context of higher education reforms in Ukraine.

The term "self-identification" is gradually becoming widely used both in everyday life and in the sphere of scientific research. In relation to the aforementioned topic, the most frequent research niche is sociological and psychological positions of students' self-identification as one of the types of self-processes of an individual. However, due to the European vector of higher education in Ukraine there is a need to develop future specialists' spiritual and cultural values in addition to expanding their knowledge. As for the pedagogical aspects, there is no clear definition of this issue in scientific literature.

The phenomenon of an individual's self-identification was first examined during postmodernism. The issue of boosting students' self-identification becomes topical due to humanization of education, increase in the accreditation level and expansion of the autonomy of secondary educational institution.

The "identity" concept is viewed as a conceptual construct of the self-identification process. The author has discovered that the consequence of the identity development during adolescence is the formation of the individual's self-consciousness, whose product is the "Self-concept". Furthermore, the selfness (the personality uniqueness) is investigated as a "Self-concept" component. This leads to the conclusion that the selfness is an element of the individual's personal development and the process of the "Self" formation.

The author analyzed approaches to defining the "self-identification" concept, which, as a result, made it possible to group the scientists' opinions according to the directions and to distinguish the intrinsic characteristics of each approach. It allows defining the uncertainty of the self-identification concept. Consequently, the self-identification functions are defined as part of the pedagogical process. In addition, the students' self-identification concept is defined in a new signification. The implemented studies allow concluding that there is a need to investigate the development of students' self-identification with the help of other participants of the psychological and pedagogical process.

Keywords: self-identification, studentship, student-centeredness, selfness, future specialist, self-processes.

Постановка проблеми. Освіта є основою цивілізації, головним фактором соціально-економічного розвитку нації. Значний вплив на неї мають історичний розвиток, національні традиції та перспективи країни. Важливе місце в цьому процесі посідає розвиток системи вищої освіти. У зв'язку з цим українське суспільство приділяє першочергову увагу розвитку системи освіти та переведення її на європейський вектор освіти. Тому в липні 2014 року прийнято Закон «Про вищу освіту», а в листопаді цього ж року Міністерством освіти і науки презентовано проект Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року, одним з основних принципів якого є людиноцентричність.

Але визначення цього поняття в офіційних документах відсутнє. Найбільш близьким визначенням можна вважати поняття людиноцентризм – «нова стратегія поступу суспільства, в основі якої – орієнтація на цінності духовні, на знання, культуру, науку, без яких життя втрачає сенс і перспективу» [5, с. 7-8]. Однак таке визначення для сфери освіти

є занадто широким. Більш конкретним та більш корисним для реалізації Стратегії реформування вищої освіти було б поняття «студентоцентризм».

Студентоцентризм – це така стратегія організації освітнього процесу, в основі якої – орієнтація на максимальне задоволення освітніх, духовних, культурних запитів студентів, без яких отримання професійних знань та навиків втрачає сенс і перспективу. Така зміна пріоритетів професійної освіти надає можливість підвищення якості системи вищої освіти, підготовку конкурентоспроможного кваліфікованого фахівця та цілісної, самореалізованої особистості, у якій наявні такі якості, як професіоналізм, міжособистісне спілкування, відповідальність, прийняття самостійних рішень.

Формування цих якостей великою мірою відбувається за рахунок особистісної активності, спрямованій на усвідомлення індивідом своєї соціальної сутності. Стосовно людиноцентризму такий процес у літературі [7]

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

визначається як самоідентифікація особистості, тому логічним є вираження подібного процесу відносно студентоцентризму – самоідентифікація студентства.

Аналіз науково-педагогічної літератури вказує, що проблема самоідентифікації студентства вивчалась загалом із соціологічної та психологічної позицій.

Практичні дослідження вказують на те, що студенти під час навчання в закладах освіти не зовсім усвідомлюють свої майбутні професійні ролі та себе в міжособистісних стосунках, мають недостатній рівень розвитку рефлексивності, низький рівень самокритичності, самопрезентації [12], тобто мають низький рівень самоідентифікації. Це в свою чергу робить неможливим свідомо та відповідально ставитися до професійної підготовки, не дає отримувати в повному обсязі необхідні для майбутньої професійної діяльності знання, уміння та навички.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема самоідентифікації особистості і зокрема студентства є об'єктом досліджень на різних етапах становлення вітчизняної освіти і вивчається в філософії, соціології, психології, педагогіці тощо як один із видів самопроцесів людини.

Самоідентифікація особистості вперше досліджується в часи постмодернізму в працях науковців Ядова В. О. як процес соціалізації населення, перекладається всесвітньо відома праця Е. Еріксона «Ідентичність: юність та криза».

У роки інтеграції української системи вищої освіти в загальноєвропейську є актуальним вивчення різних типів самоідентифікації – професійної самоідентифікації (Шнейдер Л. Б., Зливков В. Л.), тілесної (Семенова Ю. А.), культурної (Герчанівська П. Е.). Самоідентифікація уподібнюється до самовизначення (Стояно О. О.), розглядається як засіб для формування особистісних характеристик (С. Губа), досліджується як структура та механізм соціокультурної самоідентифікації особистості (Гребенюк М. О.).

З 2012-2014 років і до теперішнього часу починається поступовий процес гуманізації освіти, що стає поштовхом для дослідження феномену самоідентифікації як процесу самоствердження (Мельник Д. М.), самовизначення (Масалов О. Г.). У педагогіці набуває подальшого вивчення самоідентифікації як засіб для становлення особистості (Остапчук О., Видолуб Н. О.). У

зв'язку з підвищенням рівня акредитації та збільшенням автономії середньоспеціальних закладів освіти продовжують розглядатися види самоідентифікації студентства – професійна (Афанасенко Л. А., Бех І. Д.), релігійна (О. Пташник-Сердюк), культурна (М. Якубовська, Т. О. Метельова), соціокультурна (Кургузов А. О.).

Кожен із згаданих науковців розглядали самоідентифікацію особистості по-різному, розуміючи це поняття по-різному в залежності від наукового напрямку дослідження. Однак було б хибним визнати, що в закладах вищої освіти наразі поширені умови, спрямовані на розвиток якостей самоідентифікації студентів.

Отже, **мета нашої статті** – уточнення, деталізація та теоретичне визначення сутнісних характеристик і механізмів самоідентифікації в студентів та його функцій у контексті реформування вищої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. З'ясування сутнісних характеристик самоідентифікації в студентів потребує визначення «ідентичності» як понятійного конструкту даного поняття.

Започаткування вживання терміну «ідентичність» пов'язують із послідовником З. Фрейда – Е. Еріксоном. Науковець пояснює ідентичність як «тотожність людини самій собі – людина шукає «дух-у-собі-і-для-себе» через призму власного досвіду дорослішання і становленням розвинутою людиною (особистістю), помноженого на індивідуальний інтелектуальний коефіцієнт і відкритість інтуїтивному збагненню знань». Формування зазначеного осмислення себе, на думку Е. Еріксона, найбільшим сприятливим є саме в період юності [21, с. 12.].

На думку канадського вченого Дж. Марсія, в залежності від життєтворчих пошуків чи особистих переконань особистість може мати певний статус ідентичності – **досягнута ідентичність** (Я думав про це, і тепер я знаю, що робитиму в житті), **мораторій** (Я думаю про те, що повинен робити), **дифузна ідентичність** (Я не знаю і мені байдуже, що я робитиму із життям) та **дострокова ідентичність** (Я зробив вибір не думаючи). На становлення певного статусу ідентичності може вплинути навколишнє середовище, в якому перебуває студент, сімейні переконання, адже в період юності зазначені статуси якнайкраще виявляються [23].

А. Ватерман розглядає процесуальну та змістову сторони ідентичності. У процесі формування та існування ідентичності є засоби, за допомогою яких людина визначає, оцінює та

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

добирає цінності, цілі та переконання, з яких потім буде складатись її ідентичність. Як наслідок, не можна розглядати ідентичність без урахування змістової специфіки обраних людиною цілей, цінностей та переконань. Кожен елемент ідентичності стосується якої-небудь сфери людського життя [25, с. 61-77].

За І. Гоффманом, існують три види ідентичності: соціальна, особистісна й «Я-ідентичність». Він вважав, що «соціальна ідентичність є типізацією (ототожненням) особистості іншими людьми на основі атрибутів соціальної групи, до якої вона належить; до особистісної ідентичності входять всі унікальні ознаки даної людини; нарешті, «Я»-ідентичність є ні що інше, як суб'єктивне відчуття індивідом своєї життєвої ситуації, своєї безперервності і своєрідності» [22, с. 26].

Відповідно до предмета нашого дослідження, розгляд ідентичності дослідницею Романишиною О. Я., яка використовує комплекс підходів (діяльний, системний, прагматичний, акмеологічний, синергетичний, особистісно-орієнтований, інтегративний), визначила теоретичні й методичні основи й особливості формування професійної ідентичності студентів – майбутніх учителів як почуття самототожнення, усвідомлення причетності до світу інших. Психолого-педагогічний процес ідентичності впливає на усвідомлення приналежності особистістю до майбутньої професії; уявлення про свою відповідність певним вимогам професії та співставлення своєї відповідності з професійним образом [15].

Отже, погляди вчених свідчать, що процесуальна сторона формування ідентичності, особливо в юнацькому віці, впливає на власний досвід дорослішання, особисті переконання, в результаті чого відбувається становлення самосвідомості особистості, продуктом розвитку якої є «Я-концепція». Я-концепція або Образ «Я» – система уявлень індивіда про самого себе, – свідома, рефлексивна частина особистості. Аналіз наукових праць дозволяє дійти висновку, що однією зі складових Я-концепції є самість. У рамках нашого дослідження самість будемо розуміти як унікальність особистості. Самоідентифікація студента, а відповідно й майбутнього фахівця, в залежності від різних факторів навколишнього середовища відбуватиметься по-різному, згідно з поглядами Дж. Марсія. Але, щоб з'ясувати ключові функції самоідентифікації студента, необхідно проаналізувати підходи до визначення поняття «самість».

Самість – термін німецької класичної філософії, який набув поширення у філософських та психологічних концепціях ХХ ст., де він позначає внутрішній центр людської особистості, концентрацію особистих якостей людини. Перша частина серії термінів, що позначають суттєві прояви людської особистості (самоусвідомлення, самовдосконалення, самодетермінації ін.); означена частина засвідчує ту провідну особливість особистості, згідно з якою остання володіє характеристиками субстанціальності, здатності бути духовним центром людини та вихідним джерелом її активності [10].

Формування самості починається ще з самого народження, коли дитина знайомиться з навколишнім середовищем, робить перші кроки в пізнанні себе в цьому середовищі [17]. Тому розвиток самості в освітньому середовищі значною мірою залежить від особливостей оточуючого середовища особистості – соціальної діяльності, відносин між членами суспільства, культурних особливостей суспільства та інших факторів.

Цей термін не має остаточної інтерпретації. За К. Г. Юнгом, це основний архетип, основа цілісності свідомого і несвідомого психічного буття [13].

Дж. Мід описував самість як здатність бачити в собі одночасно суб'єкт і об'єкт. Вона припускає комунікацію між людьми як соціальний процес. Мід також вважає, що виникнення самості неможливе без соціального досвіду. Але після певного розвитку самості соціальні контакти перестають бути для неї обов'язковими. Люди зазвичай (хоча і не завжди) виявляють сформовану самість [24].

Представники гуманізму також займалися проблемою самості як уяви про себе. Основою самості виступає минулий і теперішній досвід та очікування майбутнього. К. Роджерс розглядає реальну й ідеальну самість – «уявлення себе таким, яким індивід хотів би бути, якому він надає найбільшої цінності для себе». Коли людина замість адекватної оцінки себе та своїх вчинків керується ідеальним образом себе, то починає страждати постійним дискомфортом, невротичними станами, відчуває незадоволення собою, особистісний розвиток припиняється [14].

За К. Уілбером, самість має ряд важливих функцій за своєю природою: вона є джерелом волі самоідентифікації та інтерсуб'єктивності; самість соціальна, діалектична; вона – джерело естетичних здібностей (прагнення до краси); самість аналізує досвід для побудови структур;

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

самість здатна орієнтуватись у зовнішньому об'єктивному світі, що робить її джерелом когнітивних здібностей; вона виступає центром інтеграції функцій, модусів, станів і потоків свідомості. Поняття власне «Я» (або безпосередня самість) вміщує в собі постійну функцію й потік розвитку, що виявляється при певному рівні розвитку самосвідомості, характеризується відповідним рівнем духовності. «Самість» (зі своїми функціями) також розвивається: від матеріальної самості до тілесної, ментальної, душевної й неогоїстичної (духовної) Самості. Самість рухається від підсвідомості до свідомості, самосвідомості й надсвідомості шляхом власного зростання й духовного розвитку [19].

У дослідженнях М. Фуко самість є проявом суб'єктивності людини. Перший тип

«Я» М. Фуко визначає як «підкування про себе», що трактувалося не як відкриття істин у собі, а як засвоєння загальноприйнятих правил поведінки, тобто «Я» (Self) розуміється як чистий аркуш, своєрідна форма, відкрита для заповнення. Другий тип суб'єктивності, М. Фуко називає «герменевтичним Я». Мається на увазі наявність у кожному «Я» чогось, чого індивід і сам не знає, але все життя намагається досягнути [18, с. 396-446].

Проаналізувавши підходи до визначення терміну «самість», можна стверджувати, що в роботах науковців вона розглядається з двох зовсім інших точок зору: у першому випадку це елемент формування внутрішнього становлення особистості, в другому це процес становлення «Я» (в схемі 1 наведено різноманітні описи самості прихильників обох ідей).

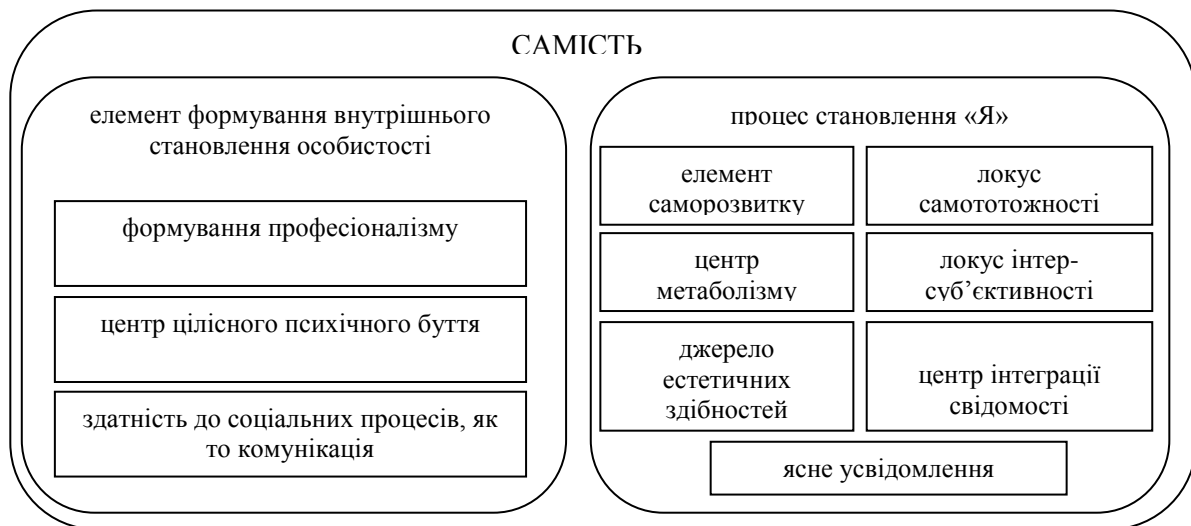

Схема 1 – Підходи до тлумачення терміну «самість»

Синтезуючи поняття «ідентичність», «ідентифікація», «самість» із терміном «самоідентифікація» ми розуміємо *самоідентифікацію особистості* як усвідомлений соціально-психологічний процес становлення особистістю себе в контексті оточуючої соціальної групи, самостійне формування тих соціально-значущих якостей, професійних навичок, переконань власного «Я», які необхідні особистості для життя на конкретному рівні розвитку самосвідомості, усвідомлення меж можливостей впливу на поведінку та розвиток тієї соціальної групи, з якою він на певний момент часу взаємодіє. В той час, як поняття «самоідентифікація студентства» в педагогіці залишається невизначеним і потребує чіткого формулювання.

Якщо говорити окремо про термін «самоідентифікація», то останніми роками це

поняття поступово набуває широкого вжитку і в повсякденному житті, і в науково-дослідних роботах, інколи синонімами виступають поняття «самовизначення», «самосвідомість». Саме тому насамперед було проаналізовано значення терміну «самоідентифікація» в спеціалізованих словниках. Переглянуто близько 20 вітчизняних джерел, і лише в трьох знайдено тлумачення поняття, причому в психологічному чи соціологічному аспекті [[2], [11, с.220], [4, с.275]], що підтверджує недостатню вивченість педагогічного аспекту питання самоідентифікації сьогодні в Україні.

Інколи самоідентифікацію описують через процеси соціалізації. Так, наприклад, Крисько В. Г. описує соціалізацію особистості як накопичення досвіду соціального розвитку і поведінки, загальноприйнятої людством. Людина здобуває його під час виховання і

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

навчання, рольового освоєння оточуючого світу і суспільства [6, С.126-130].

В. Біблер розглядав самоідентифікацію людини як становлення суб'єкта певної культури в процесі комунікації з Іншим [1]. Герчанівська П. Е. стверджує, що самоідентифікація відбувається шляхом перетворення форми детермінації людини. Тобто індивід на основі культурно-історичного досвіду суспільства обирає свій власний орієнтир, відбувається визнання свого Я, як самопізнання, саморегулювання [3, с.46-51].

Стосовно самоідентифікації студентства науковці також дотримуються різних поглядів. Так, у дисертаційному дослідженні Макаренка П. В. описана перспективна самоідентифікація, перевіряється емоційне ставлення майбутніх фахівців до професійно-важливих понять і, відповідно, прийняття професійної діяльності. Науковець зазначає, що професійна "Я-концепція" майбутніх фахівців розвивається від першого до п'ятого курсу. Цей розвиток може бути як гармонійним, що сприяє утворенню адекватної професійної "Я-концепції", так і дисгармонійним, що спричиняє виникненню негативних явищ, таких як плінність кадрів, професійна деформація особистості тощо [8].

Стояно О. О. застосовує особистісний підхід для аналізу самоідентифікації, суть якого полягає в єдності самопізнання і самооцінки особистісних якостей. Самоідентифікація – усвідомлення людиною своєї приналежності до конкретної суспільної групи, спільноти, страти. Дослідження особистісних самоідентифікацій

студентів показало, що самооцінка студентів змінюється з кожним поколінням. Крім того, з кожним курсом змінюється розуміння особистості себе як студента: підвищуються цінності відповідальності, вимогливості до себе, до своїх моральних якостей, знижується самовпевненість [16].

Досить часто розгляд самоідентифікації студента пов'язують зі становленням майбутнього професіонала. Шнейдер Л. Б. зазначає, що професійна самоідентифікація, становлення свого «образу Я» має відбуватися саме в студентському віці, бо саме в цьому віці відбувається становлення самосвідомості. Необхідно відмітити, що в структурі узагальненого «образу Я» студента об'єднані не лише знання свого зовнішнього вигляду, знання про свої різноманітні якості, характер, переконання, але й уявлення про ті якості особистості, які є професійно цінними [20].

Мельничук І. М. розглядає самоідентифікацію майбутнього фахівця як прагнення навчитись самодіагностиці, пошук у собі професійно значущих особливостей характеру, свого майбутнього фаху, набуття професійної поведінки, моделей спілкування. Але самоідентифікація може також регулювати особистісне професійне становлення. В такому разі зміни в професійній ідентичності продовжуються, а моделі майбутньої діяльності здобувають нові смислові акценти [9].

Аналіз різноманітних підходів термінології поняття «самоідентифікація» дозволяє розгрупувати погляди науковців за напрямками, які наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Типологія поняття «самоідентифікація»

Підходи	Представники	Суть напрямку
Цілісний підхід	З. Фройд, Е. Еріксон	Особистість – складна психічна система, що має свою структуру і розвивається під впливом оточуючих
Особистісний підхід	Дж. Марсія, Герчанівська П. Е., Зливков В. Л., Семенова Ю. А., Стояно О. О., Макаренко П. В.	Самоідентифікація розглядається як процес самонабуття особистістю культури, власних орієнтирів на основі власного життєвого досвіду
Діяльнісний підхід	Крисько В. Г., Афанасенко Л. А., Шнейдер Л. Б., Мельничук І. М.	Самоідентифікація особистості розвивається в процесі діяльності людини через процеси соціалізації
Системно-діяльнісний підхід	А. Ватерман, І. Гоффманом, Кургузов А.О.	Виділення в структурі самоідентифікації окремих елементів, видів, засобів, які визначені об'єктивними умовами та суб'єктивними факторами
Комплексний	Романишина О. Я.	Використання комплексу підходів (діяльний, системний, праксеологічний, особистісно-орієнтований тощо) для дослідження впливу ідентичності на усвідомлення приналежності особистості до певної соціальної групи

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Наведена типологія показує, що самоідентифікація особистості, а відповідно і студента, як члена певної соціальної групи, досліджується як процес певної діяльності, як засіб для становлення психологічних якостей, як якість, яка вказує на приналежність особистості до певної групи. Проаналізувавши різноманітні напрямки дослідження самоідентифікації майбутніх фахівців, спостерігаємо, що формування себе як студента, майбутнього професіонала протягом навчання змінюється. Важливою стороною діяльності є мотивація студента в становленні в себе таких якостей, як самодіагностика, самооцінка, самореалізація, самовдосконалення. І якщо формування самоідентифікації студента буде відбуватися частково, то це негативно вплине на його майбутню професійну діяльність.

Відтак, проведений аналіз вказує на нечіткість поняття самоідентифікація, яке розуміється різними науковцями як: механізм формування цінностей, метод пізнання свого «Я», семантична умова становлення професійної ідентичності, акумулювання розвитку і поведінки та інше.

Але, з нашої точки зору, необхідно виокремлювати процес ідентифікації, тобто зіставлення себе з іншими людьми, та процес самоідентифікації як важливу для кожної особистості діяльність становлення «Образу Я».

Таким чином, на нашу думку, *самоідентифікація студентства* – цілеспрямований процес визначення себе як особистості в контексті соціальної групи – студентства, тобто з позиції «Я – майбутній професіонал», наявності таких внутрішніх якостей, способу поведінки, рис характеру, які допомагають бути активним учасником навчально-виховного процесу.

Саме тому самоідентифікація, як особливо важлива частина становлення особистості, під час педагогічного процесу виконує функції:

1) встановлення ідеалу особистісних та соціальних цінностей;

2) встановлення цінностей соціально-професійної групи;

3) визначення індивідом еталонів для його ідентифікації та співставлення їх із загальноприйнятими в даному культурному просторі духовно-моральних орієнтирів;

4) зміну власної ідентичності відповідно до особливостей майбутньої професії;

5) активна участь у освітньому процесі.

Тому для процесу самоідентифікації студентства є дуже важливим наявність інформації щодо особливостей поведінки та етичних принципів існування студентства, щодо подальшої професійної діяльності, оточуючого середовища. Крім того, вкрай важливими є педагогічні методи донесення такої інформації до особистості, вони повинні враховувати психологічні, культурні, соціальні особливості. Процес самоідентифікації студентства повинен враховувати рівень розвитку інформаційних засобів, телекомунікаційних технологій, доступу до глобальних інформаційних ресурсів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, аналіз у наявних роботах взаємопов'язаних понять «самоідентифікація», «самоідентифікація особистості», «самоідентифікація студентства» дозволяє дати чітке їх визначення.

Було доведено, що важливою складовою самоідентифікації студентства є наявність необхідної інформації в доступній для студентів формі, що може бути надано тільки за допомогою інших учасників психолого-педагогічного процесу. При цьому ключова роль у процесі самоідентифікації належить професіоналу, який повинен допомогти сформувати «Образ Я», що відповідає потребам суспільства майбутньої професійної групи, але в той же час не зменшує значущість індивіда в порівнянні з іншими індивідами, змушує того бути більш активним у діяльності, тобто процесі навчання. Таким професіоналом може виступати психолог. Саме тому перспективами подальших розвідок вбачаємо в дослідженні ролі психолога в становленні самоідентифікації студентства.

Список використаних джерел

1. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры: два философских введения в двадцать первый век / В. С. Библер. – М. : Политиздат, 1990. – 413 с.

2. Вільний тлумачний словник. Новітній онлайн-словник української мови (2013-2018)

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/f/> - Дата звернення 15.01.2019р.

3. Герчанівська П. Е. Формування особистості у соціумі в контексті проблеми «Іншого» / П. Е. Герчанівська // Вісник НАКККіМ. Культурологія. – 2014. – № 3. – С. 46-51

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

4. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.

5. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В. Г. Кремень. – Київ : Педагогічна думка, 2008. – 424 с.

6. Крысько В. Г. Социальная психология в схемах и комментариях : учеб. пособие / В. Г. Крысько. – СПб. : Питер, 2003. – 286 с.

7. Кузьмич А. Людиноцентризм у поетичних текстах Ліни Костенко : комунікативний аспект / А. Кузьмич // Вісник Львівського університету. – 2011. – № 34. – С. 142-148.

8. Макаренко П. В. Професійна «Я-концепція» майбутніх фахівців правоохоронної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.01 "Загальна психологія, історія психології" / П. В. Макаренко. – Харків, 2001. – 15 с.

9. Мельничук І. М. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців як педагогічна проблема / І. М. Мельничук // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія "Педагогіка та психологія". – 2015. – № 1. – С. 92-96.

10. Петрушенко В. Л. Філософія : навч. посібник / В. Л. Петрушенко. – Львів : «Магнолія 2006», 2011. – 506 с.

11. Поліщук Н. П. Англо-український філософський словник / Н. П. Поліщук, В. С. Лісовий. – Київ : Либідь, 1996. – 272 с.

12. Професійний саморозвиток майбутнього фахівця : монографія / За ред. В. А. Ковальчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 204 с.

13. Психологічна енциклопедія / [автор-упорядник О. М. Степанов.]. – Київ : «Академвидов», 2006. – 424 с.

14. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К. Роджерс; пер. с англ. М. М. Исениной. – М. : «Прогресс», 1994.

15. Романишина О. Я. Теоретичні і методичні основи формування професійної ідентичності майбутніх учителів засобами інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О. Я. Романишина. – Вінниця, 2016. – 40 с.

16. Стояно О. О. Самоідентифікація студентства як процес самовизначення особистості в сучасному суспільстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 09.00.03 "Соціальна філософія та філософія історії" / О. О. Стояно. – Одеса, 2004. – 20 с.

17. Мільчевська Г. С. Структура особистісної самореалізації старшого підлітка в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку / Г. С. Мільчевська // Пед. науки : зб. наук. пр. – 2013. – Вип. 63. – С. 181-187.

18. Табачникова С. Мишель Фуко: историк настоящего / С. Табачникова // Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности : Работы разных лет / М. Фуко. – М. : Касталь, 1996. – 448 с.

19. Уилбер К. Очи познания: плоть, разум, созерцание / К. Уилбер.; пер. с англ. Е. Пустошкина. – М. : РИПОЛ классик, 2016. – 464 с.

20. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: монография / Л. Б. Шнейдер. – М. : МОСУ, 2001. – 272 с.

21. Эриксон Э. Г. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон; общ. ред. А. В. Толстых. – М. : Прогресс, 1996. – 344 с.

22. Goffman E. Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity / E. Goffman. – London : Pelican Books, 1968. – 173 p.

23. Marcia J. E. Development and validation of ego-identity status / J. E. Marcia // Journal of Personality and Social Psychology. – 1975. – Vol. 3. – Pp. 551-558

24. Mead G. H. The Philosophy of the Present / G. H. Mead. – La Salle : Open Court Publishing, 1959. – 153 p.

25. Waterman A. S. Identity in adolescence: Processes and contents / A. S. Waterman. – San Francisco L. : JosseyBass, 1985. – 105 p.

References

1. Bibler, VS 1990, *Ot naukouchenija – k logike kultury: dva filosofskih vvedenija v dvadcat pervyj vek* [From science to the logic of culture: Two philosophical introductions into the twenty-first century], Politizdat, Moskva.

2. Vilnyi tlumachnyi slovnyk. Novitnii onlainovyi slovnyk ukraïnskoi movy (2013-2018) n.d., viewed 15 January 2019, <<http://sum.in.ua/f/>>.

3. Herchanivska, PE 2014, 'Formuvannia osobystosti u sotsiumi v konteksti problemy Inshoho' [Formation of personality in society in the context of the problem of another], *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv. Kulturolohiia*, no. 3, pp. 46-51.

4. Honcharenko, S 1997, *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk, Lybid* [Ukrainian Pedagogical Dictionary], Kyiv.

5. Kremen, VH 2008, *Filosofiiia liudynotsentryzmu v stratehiiakh osvithnoho prostoru* [Philosophy of human-centeredness in the strategies of educational space], Pedahohichna dumka, Kyiv.

6. Krysko, VG 2003, *Socialnaja psihologija v shemah i kommentarijah* [Social psychology in charts and commentaries], Piter, Sankt-Peterburg.

7. Kuznych, A 2011, 'Liudynotsentryzm u poetychnykh tekstakh Liny Kostenko : komunikatyvnyi aspekt' [Man-centeredness in poetic lyrics by Lina Kostenko], *Visnyk Lvivskoho universytetu*, no. 34, pp. 142-148.

8. Makarenko, PV 2001, 'Profesiina «I-kontseptsiia» maibutnykh fakhivtsiv pravookhoronnoi diialnosti' [Professional "I-concept" of future specialists in law-enforcement activity], *Kand.psykhol.n. abstract*, Kharkiv.

9. Melnychuk, IM 2015, 'Formuvannia profesiinoi identychnosti maibutnykh fakhivtsiv yak pedahohichna problema' [Formation of professional identity of future specialists as a pedagogical problem], *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho*

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

universytetu. Serii Pedagogika ta psikhologhiia, no. 1, pp. 92-96.

10. Petrusenko, VL 2011, *Filosofiiia* [Philosophy], Mahnoliia 2006, Lviv.

11. Polishchuk, NP & Lisovyi, VS 1996, *Anhlo-ukrainskyi filozofskyi slovnyk* [The English-Ukrainian Philosophical Dictionary], Lybid, Kyiv.

12. Kovalchuk, VA (ed.) 2011, *Profesiinyi samorozvytok maibutnoho fakhivtsia* [Professional Self-Development of a Future Specialist], Vydavnytstvo Zhytomyrskoho derzhavnoho universyteta imeni Ivana Franka, Zhytomyr.

13. Stepanov, OM 2006, *Psikhologichna entsyklopediia*, Akademydov, Kyiv.

14. Rodzhers, K 1994, *Vzgljad na psihoterapiju. Stanovlenie cheloveka* [A look at psychotherapy. The formation of man], Progress, Moskva.

15. Romanyshyna, OIa 2016, 'Teoretychni i metodychni osnovy formuvannia profesiinoi identychnosti maibutnykh uchyteliv zasobamy informatsiinykh tekhnolohii' [Theoretical and methodological foundations of formation of professional identity of future teachers by means of information technologies], *Doct.ped.n. abstract*, Vinnytsia.

16. Stoiano, OO 2004, 'Samoidentyfikatsiia studentstva yak protses samovyznachennia osobystosti v suchasnomu suspilstvi' [Self-identification of students as a process of self-determination of a person in a modern society], *Kand.filos.n. abstract*, Odesa.

17. Milchevska, HS 2013, 'Struktura osobystisnoi samorealizatsii starshoho pidlitka v dytiachomu zakladi ozdorovlennia ta vidpochynku' [The structure of personal self-realization of an older teenager in a children's health and recreation institution], *Pedahohichni nauky*, iss. 63, pp. 181-187.

18. Tabachnikova, S 1996, 'Mishel Fuko: istorik nastojashhego' [Mishel Fuko: The Historian of the Present], in Fuko, M, *Volja k istine: po tu storonu znaniia, vlasti i seksualnosti : Raboty raznyh let*, Kastal, Moskva.

19. Uilber, K 2016, *Ochi poznaniia: plot, razum, sozercanie* [Eyes of knowledge: flesh, mind, contemplation], RIPOL klasik, Moskva.

20. Shnejder, LB 2001, *Professionalnaja identychnost* [Professional Identity: Monograph], Moskovskij otkrytyj socialnyj universitet, Moskva.

21. Jerikson, JeG 1996, *Identychnost: junost i krizis* [Identity: youth and crisis], Progress, Moskva.

22. Goffman, E 1968, *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*, Pelican Books, London.

23. Marcia, JE 1975, 'Development and validation of ego-identity status', *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 3, pp. 551-558.

24. Mead, GH 1959, *The Philosophy of the Present*, Open Court Publishing, La Salle.

24. Waterman, AS 1985, *Identity in adolescence: Processes and contents*, JosseyBass, San Francisco.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2019р